עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פ"ז מהל' ברכות הל' יג סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קעד:
קיח ב מיי' פ"ד שם הל' יג סמג וטוש"ע שם:
קיט ג טוש"ע שם ס"ד:
קכ ד מיי' וסמג וטוש"ע שם:
קכא ה ו מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע או"ח סימן קעו:
קכב ז ח מיי' פ"א שם הל' יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף יא:

◆

רבינו חננאל

אחד, כל אחד ואחד מברך לעצמו. ישבו אע"פ שכל אחד אוכל מככרו, אחד מברך לכולן. דיקא מיהא מתניתא טעמא דאוכלין כשהן מהלכין אבל אם ישבו אפי' בעסק אחר ונזדמן להם ואכלו אחד מברך לכולן, ואע"ג דלא היתה הסיבתם מתחילה לאכילה, דהא ישבו סתם קתני. ומשנינן כגון דאמרי ניזול וניכול נהמא בדוכתא פלונית דכמא דקבעו הסיבה לאכילה דמי. ואסיקנא דאשניה כדשני ההוא סבא כד נח נפשיה [דרב], כיון דאמרי ניכול לחמא בדוכתא פלונית הויא קביעותא וכי היסבו דאמי ואחד מברך לכולן. ויש מי שאומר הא דתנן היו יושבים, כגון שכל אחד יושב לעצמו והסבו ישבו סביבות [הפת] וכך סוגיא דשמעתא. (בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו. ובמחזור ויטרי יש עכשיו שאנו אומרים סברי מורי אחד מברך לכולם. אמנם רבינו חננאל פי' שאין לחלק, שאינו פוטר בשום עניין, מדקאמר הספר הביאו לו יין בתוך הסעודה כל אחד מברך לעצמו ולא מחלק, אם כן ראוי לומר בכל עניין אינו פוטר את האחרים לפי שאין בית הבליעה פנוי).

בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו אחר המזון אחד מברך לכולם [א]והוא אומר על המוגמר ואע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה: **גמ'** אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בשבתות וימים טובים הואיל ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כוס וכוס אתמר נמי אמר רבה בר מרי א"ר יהושע בן לוי לא שנו [ב]אלא בשבתות וימים טובים ובשעה שאדם יוצא מבית המרחץ ובשעת הקזת דם הואיל ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כוס וכוס רבה בר מרי איקלע לבי רבא בחול חזייה דבריך לפני המזון והדר בריך לאחר המזון א"ל [א]יישר וכן אמר ריב"ל רב יצחק בר יוסף איקלע לבי אביי בי"ט חזייה דבריך אכל כסא וכסא א"ל לא סבר לה מר להא דריב"ל א"ל נמלך אנא איבעיא להו בא להם יין בתוך המזון מהו שיפטור את היין שלאחר המזון אם תימצי לומר ברך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון משום דזה לשתות וזה לשתות אבל הכא [ג]דזה לשתות וזה לשרות לא או דילמא לא שנא רב אמר פוטר ורב כהנא אמר [ד]אינו פוטר רב נחמן אמר פוטר ורב ששת אמר אינו פוטר רב הונא ורב יהודה וכל תלמידי דרב אמרי אינו פוטר איתיביה רבא לרב נחמן בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם א"ל הכי קאמר אם לא בא להם יין בתוך המזון אלא לאחר המזון אחד מברך לכולם: ברך [ה]על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת ב"ש אומרים אף לא מעשה קדרה: איבעיא להו ב"ש ארישא פליגי או דילמא אסיפא פליגי דקאמר תנא קמא ברך על הפת פטר את הפרפרת וב"ש מעשה קדרה ואתי ב"ש למימר לא מיבעיא פרפרת דלא פטרה להו פת אלא אפילו מעשה קדרה נמי לא פטרה או דילמא אסיפא פליגי דקתני ברך על הפרפרת לא פטר את הפת יפת הוא דלא פטר אבל מעשה קדרה פטר ואתו ב"ש למימר ואפי' מעשה קדרה נמי לא פטר תיקו: [ו]היו יושבין כל אחד ואחד כו': הסבו אין לא הסבו לא ורמינהו [ז]עשרה שהיו הולכים בדרך אע"פ שכולם אוכלים מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו ישבו לאכול אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו אחד מברך לכולם קתני ישבו אע"פ שלא הסבו אמר רב נחמן בר יצחק [ח]כגון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן כי נח נפשיה דרב אזלו תלמידיו בתריה כי הדרי אמרי ניזיל וניכול לחמא אנהר דנק בתר דכרכי יתבי וקא מיבעיא להו הסבו דוקא תנן אבל ישבו לא או דילמא כיון דאמרי ניזיל וניכול ריפתא בדוכתא פלניתא כי הסבו דמי לא הוה בידייהו קם רב אדא בר אהבה

אהדר

בא להם יין בתוך המזון כו'. בגמ' (ד' מג.) מפרש טעמא: **והוא אומר על המוגמר.** אותו שברך על היין הוא מברך על המוגמר. שהיו רגילים להביא לפניהם אחר אכילה אבקת רוכלין על האש במחתות לריח טוב ומברכים עליו בורא עצי בשמים: **לאחר סעודה.** לאחר בהמ"ז שאינו מגררי סעודה אפי' הכי מי שברך על היין שהתחיל בברכות אחרונות גומרן: **גמ' לא שנו.** דיין שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון: **אלא בשבתות כו'.** דדעתו לישב אחר המזון ולשתות וכי בריך ברישא אדעתא דהכי בריך: **על כל כוס וכוס.** דהוה כנמלך ומתחיל בשתיה בכל חד וחד: **יישר.** יפה עשית: **וכן אמר ריב"ל.** לעשות: **לא סבר לה מר כו'.** דבי"ט לאו נמלך הוא: **נמלך אנא.** איני רגיל לקבוע סעודה על היין: **בא להם יין בתוך המזון.** וקודם המזון לא בא להם: **אם תימצי לומר.** להביא ראיה ממשנתנו דקתני דיין שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון אינה ראיה דהתם זה לשתות וזה לשתות. אבל שבתוך המזון לשרות אכילה שבמעיו הוא בא ולא היו רגילין לשתות בתוך הסעודה אלא מעט לשרות: **לאחר המזון אחד מברך לכולן.** קס"ד לה"ק דכשיביאו יין שני אחר המזון אחד מברך לכולן והא תנא ליה דכל אחד ואחד יברך על שבתוך המזון לעצמו וקא מצריך לו ברכה על שלאחר המזון: **פטר את הפרפרת.** אע"פ שאין צורך סעודה למלוי הכרס אלא למגמר אכילה: **וכל שכן מעשה קדרה.** שהוא לאכול לזון ממש: **בדוך פלן.** במקום פלוני. דקבעו להם מתחלה מקום בדבור ועלה והזמנה הוי קביעות אבל ישבו מאליהן במקום אחד יחד אינה קביעות: **אזלו תלמידיו בתריה.** דקברוהו בעיר אחרת: **נהר דנק.** כך שמו (א): [ג]**רישא דוקא.** דקתני היו יושבים בלא הזמנת מקום הוא דלא הוי קביעות אבל אלו שהזמינהו לכך הוי קביעות ואחד מברך לכולן:

אהדר

ואע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה. וכבר ברכו ברכת המזון ויש הפסק בין יין למוגמר:

ורב ששת אמר אינו פוטר ורב נחמן אמר פוטר וכל תלמידי דרב וכו'. ונראה דהלכה כתלמידי דרב דרב ששת קאי כוותייהו והלכתא כוותיה דר"נ בדיני [ד]וכרב ששת באיסורי ואע"ג דקי"ל [ה]דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי שאני הכא דכל תלמידי דרב פליגי עליה מסתמא כך שמעו מרב מיהו אין אנו צריכין לאותו פסק דאין אנו מושכין ידינו מן הפת כלל ונראה דיין שלפני סעודה פוטר את היין שבתוך הסעודה אע"ג דפסקינן הכא דיין שבתוך הסעודה אינו פוטר יין דלאחר הסעודה שאני הכא דזה לשרות וזה לשתות אבל זה לשתות וזה לשרות פוטר שפיר כגון יין שלפני הסעודה פוטר שבתוך הסעודה ומה דנקט שבתות וי"ט לאו דוקא דה"ה אם קבעו סעודה על היין בשאר ימות החול ואם הביא אדם יין לפני הסעודה לשתות בתוך הסעודה פשיטא דיין דלפני סעודה פוטרתו כיון דדעתיה למשתי וכן יין של קידוש פוטר יין שבתוך הסעודה וכן הבדלה אם הביא על שלחנו להבדיל דפוטר יין שלאחרי כן שבתוך הסעודה ושבתות וי"ט לאו דוקא ולא אתא למעוטי אלא נמלך ואפילו את"ל לדוקא נקט שבתות וי"ט מ"מ יש לומר ה"מ לענין שבא לפטור יין שלאחר המזון שהוא אחר שמשכו ידיהם מן הפת שאין רגילות לקבוע לשתות יין לאחר המזון בקביעות אלא בשבתות וימים טובים ולא בשאר ימים אבל לענין לפטור יין שבתוך המזון שרגילות לשתות ודאי אפילו בשאר ימים פטר ליה יין שלפני המזון אע"פ דזה לשתות וזה לשרות דעד כאן לא איבעיא לן אלא אי לשרות דלא חשיב מפיק לשתות אבל לשתות דחשיב טפי דהיינו יין שלפני המזון פשיטא דפוטר יין דלשרות וכן משמע נמי בערבי פסחים (דף קא.) גבי שקדשו בבה"כ דר' יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו ואין צריך לחזור ולברך על היין שבתוך הסעודה אע"ג דקדשו שלא במקום סעודה ס"ל לרבי יוחנן מדיצאו ידי קידוש מידי יין נמי יצאו ואף על גב דאיתותב רבי יוחנן היינו דוקא בשינוי מקום א"כ נראה משם דה"ה להבדלה דאין לחלק בין הבדלה לקידוש ולאפוקי מהני דחולקין ואמרי דוקא קידוש פוטר משום דאין קידוש אלא במקום סעודה אבל יין של הבדלה לא פטר אפילו הבדיל לאחר נטילה דהכי איירי הא דפסקינן דיין שלפני המזון פוטר היין שבתוך המזון דכבר נטל ידיו והכי משמע בסמוך מתוך הברייתא' כיצד סדר הסבה וכו' מיהו נראה כיון דנטל ידיו ודעתו לאכול ולשתות שם פוטר אפילו דהבדלה כדפריש מהאי דערבי פסחים ועוד דלא גרע יין דהבדלה מיין שלפני הסעודה דפטר ומיהו יש שמחמירין להבדיל קודם נטילת ידים לאפוקי נפשייהו מפלוגתא דלאו ודאי צריך לברך אחריו ברכה מעין שלש ולא פטר יין שבתוך המזון: **יין** שבתוך המזון מהו שיפטור יין שלאחר המזון. ומיירי דלא הוה להו יין לפני המזון: **הסבו** אין לא הסבו לא. *תימה אמאי מקשה מדיוקא [ו]ותקשי ליה מרישא בהדיא דקתני היו יושבים מברך כל אחד לעצמו וי"ל דאי מרישא הוה אמינא שישבו בשביל עסק אחר שלא היה דעתם מתחלה לאכול אבל אם ישבו אדעתא לאכול אפילו בלא הסבה נמי מהניא[א]:

עשרה בני אדם שהיו מהלכין כו' ניזיל וניכול לחמא כו' כישבו והסבו דמיא. והשתא ניחא הא דפריש במתני' דמיירי בין בברכת המוציא בין בברכת המזון כדמשמע הכא מתוך הברייתא דעשרה בני אדם וכו' וא"ת אמאי המתינו למיבעי עד ברכת המזון והילך ברכו על הפת מתחלה וי"ל שמא איירי דישבו לאכול זה אחר זה וברך כל אחד לעצמו המוציא:

כל

מסורת הש"ס

א) שבת נג. סג: עירובין לג: פסחים נג: ב"מ נא. סנהדרין ק. שבועות מ. מה: חולין ה: קה: קו:, ב) [תוספתא פ"ה הכ"ד פ"ש], ג) [גי' אמרת הי"ל לרש"י בטעמת הגמ'], ד) [ע' תוס' עירובין לב: ד"ה רש"], ה) [בכורות מט:], ו) [ועי' תוס' שבת לט: ד"ה אלא],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נהר וכו' שמו הס"ד ואח"כ מ"ה א"ד כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן רישא דוקא:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הסבו אין וכו'. תימה אמאי מקשה. עי' רשב"א בחידושיו שבת דף ל"ט ע"ב ד"ה הא יש עליה מוטם:

◆

מוסף תוספות

א. בתוס' ריש"ש הוסיף, והשתא מייתי סיפא שאין מועיל כלום אי ליכא הסבה.

◆

רב ניסים גאון

והוא אומר על המוגמ'. גרסי' בגמ' דבני מערבא (הלכה ו) מה בין מוגמר ובין יין מוגמר כולן מריחין יין אחד הוא שהוא טועם פשיטא של ו הבעיא דמוגמר אע"ג דמילתא ידיעה היא שאין מביאין אותו אלא לאחר הסעוד' אחד מברך לכולן ולפיכך שאל השואל מפני מה היין הבא בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו והמוגמר אחד מברך לכולן יין אחד טועם ומברך כל אחד לעצמו: